

цыйнай сістэмы з'яўляецца фарміраванне культурна-маўленчай капетэнцыі, выхаванне высокаадукаванай, білінгвістычна падрыхтаванай асобы, якая ў першую чаргу на належным узроўні будзе валодаць роднай мовай і яе літаратурнымі нормамаі.

А.Б. Гурновіч
Мінск (Беларусь)

РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ВА ўМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ. ПРАЦЭСЫ МОўНАЙ ІНТЭРФЭРЭНЦЫ

Як вядома, праблемы білінгвізму або двухмоўя (папераменнага карыстання дзвюма мовамаі) і звязанай з імі інтэрферэнцыі (узаемаўплыву і ўзаемапранікнення моўных элементаў у выніку кантактавання моў) знаходзяцца ў цэнтры ўвагі вучоных. Яны адлюстраваны ў працах І. Вайнрахта, Э. Эйхлера, В.Ю. Розенцвейга, У.А. Арцёмава, А.М. Лявонцьева, Я.М. Верашчагіна, Л.У. Шчэрбы, М.Ф. Рыльскага і іншых лінгвістаў.

Білінгвізм — складаная, шматбакавая з'ява, разглядаецца вучонымі ў некалькіх аспектах: сацыялінгвістычным, псіхалагічным, педагогічным.

У беларускім мовазнаўстве адзначаным праблемам прысвечаны працы А.Я. Міхневіча, А.Я. Супруна, Г.П. Кліменкі, П.П. Шубы, А.І. Падлужнага, Б.А. Плотнікава, Л.Ц. Выгоннай, М.І. Канюшкевіч, А.А. Лукашанца, А.А. Гіруцкага і іншых.

Беларускімі вучонымі білінгвізм разглядаецца як гістарычная з'ява (існаванне двухмоўя і нават шматмоўя ў перыяды Вялікага княства Літоўскага, у 17—18 стст., у 19 ст., што адлюстравана, напрыклад, у працах А.І. Жураўскага, Л.М. Шакуна) і як з'ява сучаснасці.

Сучасная моўная сітуацыя на Беларусі вызначаецца пераважна як беларуска-рускае дзяржаўнае двухмоўе. Значная частка насельніцтва Беларусі карыстаецца рускай і беларускай мовамаі, існуюць і значныя катэгорыі людзей, якія практычна выкарыстоўваюць толькі адну якую-небудзь мову. Аднак паняцце білінгвізму ўлічвае не толькі актыўнае, але і пасіўнае валоданне мовай, г.зн. успрыманне на ёй пэўнай інфармацыі, таму можна прызнаць, што ўсё насельніцтва Беларусі з'яўляецца ў той ці іншай ступені двухмоўным.

Згодна з дадзенымі апошняга перапісу, 1999, звыш 70 % насельніцтва рэспублікі прызнала беларускую мову роднай, а каля 40 % жыхароў Беларусі карыстаюцца ёй рэгулярна ў сваіх надзённых справах.

Праблемы білінгвізму, інтэрферэнцыі вельмі важныя і актуальныя для нашай краіны. Грамадства імкнецца да сіметрычнага білінгвізму, пры якім кожны чалавек мог бы без памылак і без цяжкасцей ужываць адну або другую мову ў залежнасці ад сітуацыі маўлення.

Блізкароднаснась беларускай і рускай моў абумоўлівае магчымасьць адносна лёгкага пасіўнага валодання другой мовай. Аднак пераход да прадуцыраваньня тэкстаў на другой мове, надзвычай блізкай, патрабуе вялікай увагі і трывалых ведаў. У адваротным выпадку цяжка пазбегнуць інтэрфэрэнцыйных памылак.

Беларуска-руская і руска-беларуская інтэрфэрэнцыя ахоплівае розныя кампаненты мовы: фанетыку, акцэнтауацыю, лексіку, граматыку, сінтаксіс.

Напрыклад:

- [p'ad] замест [рад], [гор' ка] замест [горка], [d'эт'і] замест дзеці;
- адзі́ннацаць, чаты́рнацаць замест адзіна́ццаць, чатырна́ццаць;
- араць замест крычаць;
- залатая медаль, высокая насып, пісаць чарніламі замест залаты медаль, высокі насып, пісаць чарнілам;
- ісці міма [акон]— замест ісці паўз вокны, [радам] з вагонам замест побач вагона, марачы [атыска́т'] замест з мараю знайсці і г.д.

Інтэрфэрэнцыйныя памылкі ўзнікаюць у тых выпадках, калі некаторая з'ява другой мовы засвоена недастаткова цвёрда або ў чымсьці падобная да з'явы першай мовы, але не тоесная з ёю.

Веданне прычын узнікнення інтэрфэрэнцыі дазваляе правесці адпаведную работу пры навучанні другой мове.

Асноўная эфектыўная прафілактыка інтэрфэрэнцыі — цвёрдае засваенне матэрыялу і выпрацоўка навыкаў аўтаномнага прадуцыравання тэкстаў на абедзвюх мовах, што мае мэтай забяспечыць у навучэнцаў адсутнасць сумнення ў правільнасці засвоенага. У такім выпадку тэксты, якія ствараюцца на кожнай з моў, будуць не толькі правільнымі, але прыгожымі і эфектыўнымі.

Больш падрабязна інтэрфэрэнцыйныя памылкі, метады і прыёмы іх прафілактыкі ў студэнтаў будуць разгледжаны ў дакладзе.

І.П. Сімкіна

Магілёў (Беларусь)

ЯЗЫКОВАЯ СИТУАЦИЯ В г. МОГИЛЕВЕ

Вопросы национально-языковой жизни в г. Могилеве являются наиболее актуальными и сложными. Это связано прежде всего с положением белорусского языка, его ролью в разных сферах языковых отношений, с перспективами развития общественных функций белорусского языка, с повышением его престижа.

Для анализа языковой ситуации в г. Могилеве на современном этапе использовалось социолингвистическое анкетирование представите-